

**OLIV TA‘LIM MUASSASALARIDA RAQAMLI PLATFORMALAMI
JORIY ETISH MEXANIZMLARI****Oripov Sherzodxon Alisher o‘g‘li***O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
magistr tinglovchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta‘lim muassasalarida raqamli platformalarni joriy etishning institutsional, texnologik va pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi. Raqamli platforma universitetning ta‘lim jarayoni, akademik boshqaruv, ma‘muriy xizmatlar, kommunikatsiya va ma‘lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish tizimlarini yagona ekotizimda bog‘laydigan yechim sifatida ko‘riladi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, platformalashuv faqat dasturiy ta‘minotni xarid qilish yoki texnik infratuzilmani kuchaytirish bilan yakunlanmaydi, balki strategik boshqaruv, ma‘lumotlar boshqaruvi, kadrlar kompetensiyasi, o‘zgarishlarni boshqarish, axborot xavfsizligi va monitoring mexanizmlarini ham talab qiladi. Maqolada platformani joriy etish jarayonida uchraydigan tipik to‘siqlar, manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi mas‘uliyat taqsimoti, integratsiya va interoperabellik talablari, shuningdek, raqamli pedagogika va o‘qituvchilar raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishning o‘rni asoslanadi. Natijada oliy ta‘lim muassasalarida “strategiya–arxitektura–boshqaruv–kompetensiya–xavfsizlik–baholash” zanjiri asosida bosqichma-bosqich joriy etish modeli taklif qilinad*

Kalit so‘zlar: *raqamli platforma, oliy ta‘lim, LMS, raqamli transformatsiya, ma‘lumotlar boshqaruvi, interoperabellik, raqamli pedagogika, axborot xavfsizligi*

Annotation: *This paper analyzes the mechanisms for implementing digital platforms in higher education institutions from institutional, technological, and pedagogical perspectives. A digital platform is viewed as an integrated ecosystem that connects teaching and learning processes, academic administration, student services, communication, and data-driven decision-making. Evidence from international practice suggests that platform adoption is not merely a technical procurement exercise; it requires strategic governance, data governance, staff capacity building, change management, cybersecurity, and continuous monitoring. The paper discusses typical barriers to implementation, roles and responsibilities among stakeholders, interoperability requirements, and the importance of digital pedagogy and educator digital competence development. As an outcome, the study proposes a phased implementation model built around the chain “strategy–architecture–*

governance–competence–security–evaluation” to ensure sustainable institutional transformation and measurable educational impact

Keywords: *digital platform, higher education, LMS, digital transformation, data governance, interoperability, digital pedagogy, cybersecurity*

Kirish

Oliy ta’lim tizimi bugungi kunda bilim ishlab chiqarish va uzatishning an’anaviy modelidan ko‘ra murakkabroq ijtimoiy-texnologik tizimga aylanib bormoqda. Talabalar tajribasi, ta’lim xizmatlarining sifati, akademik shaffoflik, masofaviy va aralash ta’lim formatlarining kengayishi hamda ta’lim boshqaruvida ma’lumotga tayangan qarorlar ulushi oshishi universitetlarni raqamli ekotizim qurishga undaydi. Xalqaro tashkilotlar ta’limning raqamli transformatsiyasi o‘qitish sifati va dolzarbligini oshirishi, inklyuziyani kuchaytirishi, hamda ta’limni boshqarish va ma’muriy jarayonlarni yaxshilashi mumkinligini ta’kidlaydi.

Shu sharoitda “raqamli platforma” tushunchasi oliy ta’lim uchun alohida ahamiyat kasb etadi. Platforma faqat masofaviy ta’lim vositasi emas, balki universitetning o‘quv-uslubiy, ilmiy, ma’muriy va servis jarayonlarini yagona mantiqqa keltiradigan infratuzilma va boshqaruv modeli sifatida ko‘riladi. Biroq ko‘plab muassasalarda platforma joriy etish jarayoni “texnik yechim tanlash” darajasida qolib ketadi: tizimlar bir-biriga ulanmaydi, ma’lumotlar parchalangan bo‘ladi, o‘qituvchi va xodimlar raqamli ko‘nikmalari yetarli rivojlanmaydi, xavfsizlik va ishonch masalalari ikkilamchi o‘ringa tushib qoladi. Natijada platforma kutilgan ta’limiy va boshqaruviy samarani bermasligi mumkin.

Ushbu maqolaning maqsadi oliy ta’lim muassasalarida raqamli platformalarni joriy etish mexanizmlarini tizimli yoritish, joriy etishdagi asosiy to‘siqlar va shartlarni aniqlash hamda barqaror natijaga olib boruvchi konseptual modelni asoslashdan iborat.

Asosiy matn

Raqamli platforma oliy ta’lim muassasasida turli funksiyalarni birlashtiradigan ko‘p qatlamli ekotizimdir. Unda ta’lim jarayonini boshqarish, o‘quv kontentini tarqatish, topshiriq va baholash, talaba-o‘qituvchi muloqoti, akademik qaydlar, jadval va resurslarni rejalashtirish, shuningdek, talabalarga xizmat ko‘rsatishning ko‘plab yo‘nalishlari yagona raqamli muhitda uyg‘unlashadi. Bunday ekotizimni joriy etishda eng muhim masala texnologiya tanlashdan ko‘ra boshqaruv va moslashtirish mexanizmlarini to‘g‘ri qurishdir. OECD oliy ta’limning raqamli transformatsiyasida boshqaruv, ma’lumot va texnologiya bo‘yicha ishonchli mexanizmlar muhimligini alohida urg‘ulaydi.

Platformani joriy etishning institutsional mexanizmi, avvalo, strategik yo‘nalishni belgilashdan boshlanadi. Universitet darajasida raqamli transformatsiya maqsadlari aniq

ifodalanmasa, platforma “alohida loyiha” bo‘lib qoladi va resurslar tarqoqlashadi. Shuning uchun raqamli platforma tashabbusi ta’lim sifati, talabalar tajribasi, akademik shaffoflik, xizmatlar tezkorligi va boshqaruv samaradorligi kabi aniq natija ko‘rsatkichlariga bog‘lanishi lozim. Bu jarayonda rektorat, IT bo‘linmasi, o‘quv-uslubiy boshqarma, fakultetlar, sifat nazorati, yuridik va axborot xavfsizligi yo‘nalishlari o‘rtasida mas’uliyat taqsimoti rasmiylashtiriladi. Raqamli platforma odatda “IT mahsulot” emas, balki “institutsional xizmat” bo‘lgani uchun qaror qabul qilishda ko‘p manfaatdor tomonlarning hamkorligi talab etiladi. EDUCAUSE materiallarida oliy ta’limda raqamli transformatsiya jarayonlari IT boshqaruvi, risk va moslik hamda arxitektura amaliyotlari bilan uzviy bog‘liqligi qayd etiladi.

Tashkiliy mexanizmning muhim elementi jarayonlarni qayta loyihalashdir. Platforma joriy etilayotganida mavjud o‘quv, ma’muriy va servis jarayonlari raqamli muhitga moslab soddalashtirilmasa, tizimlar ichida keraksiz byurokratiya “raqamlashtirib qo‘yilgan” holatda qoladi. Shu sababli universitetda xizmatlar katalogi shakllantiriladi, foydalanuvchi yo‘li tahlil qilinadi, talabalar va o‘qituvchilar uchun eng ko‘p muammo tug‘dirayotgan nuqtalar aniqlanadi va platforma dizayni aynan shu og‘riqli nuqtalarni bartaraf etishga yo‘naltiriladi. Bunda platformaning “ko‘rinmas” qismi, ya’ni reglament, rol, ruxsat, verifikatsiya va hujjat aylanishi qoidalari ham texnik yechim kabi muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Texnologik mexanizm platforma arxitekturasini to‘g‘ri tanlashga tayanadi. Oliy ta’lim muassasasida raqamli muhit odatda bir nechta tizimlarning birikmasidan iborat bo‘ladi: ta’lim jarayonini boshqarish muhiti, akademik boshqaruv va ro‘yxatga olish tizimi, kontent kutubxonasi, videokonferensiya va hamkorlik vositalari, baholash va proktoring yechimlari, kutubxona resurslari, moliya va kadrlar tizimlari. Shuning uchun platforma arxitekturasini monolit bo‘lishdan ko‘ra integratsiyaga tayyor, modulli va kengaytiriladigan bo‘lishi maqsadga muvofiq. Integratsiya masalasi hal qilinmasa, “bir nechta alohida tizim” paydo bo‘ladi va foydalanuvchi tajribasi buziladi. Ta’lim texnologiyalarida interoperabellikni ta’minlashda xalqaro standartlar muhim o‘rin tutadi. Masalan, LTI yondashuvi turli o‘quv ilovalari va o‘qitish muhitlarini bir-biriga ulash uchun umumiy ramka taklif qiladi hamda integratsiya xarajatini kamaytirishga xizmat qiladi.

Raqamli platformani joriy etishda ma’lumotlar boshqaruvi alohida mexanizm sifatida qaralishi kerak. Universitetda talaba ma’lumotlari, o‘quv rejalar, baholar, davomat, kontentdan foydalanish statistikasi, akademik natijalar va xizmatlar bo‘yicha ko‘plab ma’lumotlar shakllanadi. Agar bu ma’lumotlar sifat, yaxlitlik va bir xil identifikatsiya qoidalari asosida boshqarilmasa, tahlil natijalari ishonchsiz bo‘ladi va “ma’lumotga tayangan boshqaruv” g‘oyasi amalda ishlamaydi. Shu nuqtai nazardan yagona terminlar lug‘ati, ma’lumotlar egasi va ma’lumotlar stewardlari, ma’lumotlar katalogi, ma’lumotlar

hayotiy sikli qoidalari hamda analitika uchun ishonchli manbalar belgilanishi zarur. OECD ta’lim ekotizimlarida ma’lumot va texnologiya boshqaruvi ishonchni mustahkamlashga xizmat qilishini ta’kidlaydi.

Axborot xavfsizligi va shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish platformani joriy etishdagi eng sezgir yo‘nalishlardan biridir. Oliy ta’lim muassasasida foydalanuvchilar soni katta bo‘lgani uchun autentifikatsiya, rolga asoslangan ruxsatlar, shifrlash, zaxira nusxa, audit jurnallari va insidentlarni boshqarish mexanizmlari tizimli yo‘lga qo‘yilishi shart. Xalqaro amaliyotda axborot xavfsizligini boshqarish tizimini joriy etish bo‘yicha keng tanilgan standartlar mavjud bo‘lib, ular xavflarni baholash, nazoratlar majmuasini belgilash va doimiy takomillashtirish mantiqiga tayangan holda ishlaydi.

Pedagogik mexanizm esa platformaning “ta’limiy mazmun” bilan to‘ldirilishini ta’minlaydi. Agar platforma faqat fayl almashish yoki topshiriq yuklash joyi sifatida qolsa, u raqamli transformatsiya vazifasini bajarmaydi. Raqamli pedagogika o‘qituvchidan kurs dizayni, interaktiv metodlar, raqamli baholash, akademik halollikni qo‘llab-quvvatlash, inklyuziv kontent yaratish va o‘quvchi faolligini ma’lumotlar orqali kuzatish kabi yangi kompetensiyalarni talab qiladi. Shu bois o‘qituvchilar va metodistlar uchun kompetensiya modeli asosida uzluksiz malaka oshirish tizimi zarur. DigCompEdu doirasida pedagogning raqamli kompetentligi nimani anglatishi va uni rivojlantirish yo‘nalishlari tavsiflanadi, bu esa oliy ta’lim muassasalarida kadrlar tayyorgarligini rejalashtirishda foydali metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zgarishlarni boshqarish mexanizmi platformani qabul qilish va undan barqaror foydalanishni kafolatlaydi. Universitet jamoasida “yangi tizim” ko‘pincha qo‘shimcha yuk sifatida qabul qilinadi, ayniqsa u amaldagi ish uslubini keskin o‘zgartirsa yoki qo‘llab-quvvatlash xizmati sust bo‘lsa. Shuning uchun platforma joriy etish jarayoni kommunikatsiya rejasi, treninglar, tez-tez uchraydigan muammolar bo‘yicha qo‘llanmalar, mentorlik va help-desk faoliyati bilan birga yuritiladi. Pilot kurslar orqali sinovdan o‘tkazish, foydalanuvchi fikrini muntazam yig‘ish va dizayni qayta sozlash platformaning “institutSIONAL moslashuv” darajasini oshiradi.

Moliyaviy va xarid mexanizmlari ham platforma barqarorligiga bevosita ta’sir qiladi. Platforma tanlashda nafaqat boshlang‘ich litsenziya yoki joriy etish narxi, balki umumiy egalik qiymati, texnik xizmat, integratsiya xarajatlari, kadrlar tayyorlash, ma’lumotlarni ko‘chirish, xavfsizlik va yangilash xarajatlari ham hisobga olinishi kerak. Bu borada platformani tanlash va joriy etishga oid metodik yondashuvlar mavjud bo‘lib, ular manfaatdor tomonlar ehtiyojini aniqlash, funksional talablarni belgilash va bosqichma-bosqich joriy etish mantiqini taklif qiladi.

Monitoring va baholash mexanizmi platforma joriy etishning “yakuniy” emas, “uzluksiz” jarayon ekanini ta’minlaydi. Platforma ishlashining texnik ko‘rsatkichlari bilan bir qatorda ta’limiy natijalar, foydalanuvchi qoniqishi, kurslarning raqamli dizayn sifati, xizmatlar tezkorligi, akademik shaffoflik, talaba muvaffaqiyati va tark etish risklariga ta’sir kabi indikatorlar kuzatiladi. Ma’lumotlar analitikasi orqali platformadan foydalanish naqshlari, kurslarda faollik dinamikasi va qo‘llab-quvvatlashga ehtiyojlar aniqlanib, boshqaruv qarorlari dalillarga tayangan holda qabul qilinadi. Shu tariqa raqamli platforma universitetning ta’lim va boshqaruv tizimini “raqamli ekotizim” darajasiga olib chiqadi.

Xulosa: Oliy ta’lim muassasalarida raqamli platformalarni joriy etish texnik yangilanishdan ko‘ra kengroq institutsional transformatsiya hisoblanadi. Barqaror natijaga erishish uchun platforma strategik maqsad va ta’limiy natijalarga bog‘lanishi, boshqaruv va mas’uliyat modeli aniq belgilanishi, jarayonlar raqamli muhitga mos qayta loyihalanishi, integratsiya va interoperabellik talablariga amal qilinishi lozim. Shuningdek, ma’lumotlar boshqaruvi va axborot xavfsizligi tizimli yo‘lga qo‘yilmasa, ishonch va sifat muammolari platformaning ta’sirini keskin pasaytiradi. Pedagogik tomondan esa raqamli platforma faqat texnik vosita emas, balki raqamli pedagogika, baholash va o‘qituvchi kompetensiyalarini rivojlantirish orqali ta’lim sifati va talaba tajribasini yaxshilovchi muhitga aylanishi kerak. Natijada “strategiya–arxitektura–boshqaruv–kompetensiya–xavfsizlik–monitoring” zanjiri asosida yo‘lga qo‘yilgan mexanizm oliy ta’limda raqamli platformalarning samaradorligi va uzoq muddatli barqarorligini ta’minlaydi.

REFERENCES

1. European Commission JRC. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu).
2. 1EdTech (IMS Global). Learning Tools Interoperability (LTI) overview and specifications.
3. World Bank. Learning Management System for Education: Knowledge Pack. Suyunova D.D. Corporate in joint stock companies ways to use digital technologies to improve management. European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS), Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 4 No 09. September 2023 ISSN:2660-5570.

4. Suyunova D.D. Korporativ boshqaruvning samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasiga ilmiy qarashlar. Iqtisodiy tarqiyot va tahlil ilmiy elektron jurnali, 2024 yil 31 iyul. <https://e-itt.uz/index.php/eitt/article/view/1472/1379>.

5. Suyunova D.D. Raqamli texnologiyalardan foydalanish asosida korporativ boshqaruvning samaradorligini oshirish masalasiga ilmiy yondashuv. (Raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning dolzarb muammolari, xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya, 2022 yil 23 dekabr.)

6. Suyunova D.D. Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni joriy qilishning raqamli transformatsiyasini amalga oshirishga ilmiy-nazariy yondashuv. (Raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes va tadbirvorlikni rivojlantirishning dolzarb muammolari, xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya, 2022 yil 23 dekabr).